

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดฐานกระทำความผิดโดยประมาท¹

พีรชดา แสงดอกไม้²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดฐานกระทำความผิดโดยประมาท มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำโดยประมาท ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่า การกระทำโดยประมาทเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของจิตใจที่ตรงข้ามกับเจตนา โดยผู้กระทำประมาทนั้นไม่ได้ต้องการให้เกิดผลเสียหายขึ้น ทั้งไม่ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลของการกระทำ แต่ผู้กระทำได้กระทำไปโดยขาดความระมัดระวังด้วยความเลินเล่อของผู้กระทำเอง และผู้กระทำคาดหมายได้ว่าผลอาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งเหตุที่ผู้กระทำประมาทต้องรับโทษทางอาญา เนื่องจากการกระทำความผิดโดยจิตใจของผู้กระทำไม่นำพา (เฉยเมย) หรือละเลยต่อผลร้ายหรือต่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อร่างกายของบุคคลอื่น อันเป็นการแสดงถึงจิตใจที่ชั่วร้ายอย่างหนึ่งรองลงมาจากเจตนา อ้างอิงได้จาก แนวคิดความผิดที่เป็นการเริ่มต้น (inchoate crime) มีการกำหนดเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำก่อความผิดจนเกิดผลร้ายแรงต่อสังคม มีลักษณะของความรับผิดทางอาญาที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือให้แก่เจ้าพนักงาน ในการดำเนินคดีกับบุคคลที่มีพฤติกรรมว่าจะกระทำความผิดทางอาญา โดยไม่ต้องพิจารณาว่าพฤติกรรมจากการกระทำความผิดดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลเสียหายหรือไม่ จึงเป็นลักษณะของความผิดที่สำเร็จในตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลของการกระทำที่อาจเกิดขึ้นตามมาภายหลัง รวมทั้งแนวคิดความผิดที่เกี่ยวกับการก่อกวนอันตราย (Endangerment Offences) เป็นลักษณะของการกระทำความผิดที่น่าจะเป็นอันตรายต่อผู้อื่นที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม หรือมีความอันตรายอย่างชัดเจน ซึ่งต่างจากการกระทำโดยเจตนา เนื่องจากการก่อกวนอันตรายเป็นการกระทำที่ยังไม่ถึงขนาดที่จะเล็งเห็นผลว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการกำหนดบทกฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำโดยประมาทและเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำก่อให้เกิดการกระทำที่จะเป็นความผิดขึ้น แต่ในทางทฤษฎีการกระทำก่อให้เกิดผล การกระทำกับจุดหมายในผลของการกระทำนั้นสามารถแยกกันได้โดยถือเป็นคนละส่วนกัน ส่วนเจตจำนง (will) ที่จะก่อให้เกิดผลหรือไม่ เป็นเรื่องของความชั่ว (Schulda) ซึ่งความชื่อนี้ถือว่าเป็นแนวคิดหลักในทางอาตวิสัย ในการกระทำความผิดอาญานั้นความชั่วไม่ถือว่าอยู่ในส่วนของ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดฐานกระทำความผิดโดยประมาท โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ เรืองยศ แสนภักดี และ รองศาสตราจารย์ จรัส เล็งวิทย์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เจตนาและประมาท ถ้าผู้กระทำก่อให้เกิดอันตรายจากการกระทำที่ผิดกฎหมายขึ้นก็เพียงพอที่จะวินิจฉัยความผิดได้แล้ว อีกทั้ง ความชั่วเป็นการกระทำที่น่าตำหนิในสถานะทางจิตใจของผู้กระทำต่อพฤติกรรม แม้ประมาทเป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดว่าไม่มีส่วนของเจตจำนงอยู่เลย แต่การกระทำโดยประมาทก็ยังถือว่าเป็นการกระทำที่มีเจตจำนงหมาย เมื่อกฎหมายประสงค์ที่จะไม่ให้มีอันตรายเกิดขึ้นในสังคมจึงได้บัญญัติบทลงโทษเป็นการป้องกันไว้ การลงโทษนั้นเป็นวิธีการตอบโต้ของสังคมต่อผู้ละเมิดกฎระเบียบของสังคมในการกระทำ ความผิดในสังคมนั้นๆ และการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวจะได้ไม่กระทำความผิดอีกเป็นการป้องกันเฉพาะตัวและเป็นการป้องกันทั่วไปด้วย โดยอาศัยการลงโทษเพื่อขู่บุคคลต่างๆ ไปไม่ให้เอาเยี่ยงอย่าง โดยเป็นการข่มขู่ตัวผู้กระทำความผิดให้เกิดความเข็ดหลาบ ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก และเพื่อเป็นตัวอย่างให้คนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษซึ่งจะทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิด การลงโทษทางอาญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายมากที่สุดนั้นคงต้องกระทำควบคู่กันหลายด้าน ดังนั้น กฎหมายจึงต้องกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสมกับลักษณะของความผิด โดยดูสภาพจิตใจของผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมตามสัดส่วน แต่ต้องคำนึงอยู่เสมอว่าโทษทางอาญามีใช้ทางแก้ปัญหาพฤติกรรมของคนเพียงทางเดียว ยังมีโทษและมาตรการอย่างอื่นที่สามารถแก้ปัญหการกระทำความผิดได้อีกหลายอย่าง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบการกระทำความผิดโดยประมาท กฎหมายไม่มีการให้ความหมายของความประมาทที่ชัดเจน และไม่มีการแยกฐานความผิดตามลักษณะของการกระทำ อีกทั้งบทลงโทษก็ยังไม่เหมาะสมและยังไม่ได้สัดส่วน ซึ่งสรุปประเด็นปัญหาได้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาระเบียบปัญหากฎหมายไทยไม่มีการแยกประเภทของการกระทำความผิดโดยประมาทไว้อย่างชัดเจน เป็นเหตุให้ไม่มีการแยกฐานความผิดที่แตกต่างกัน

การกระทำความผิดโดยประมาทของผู้กระทำแต่ละกรณีก็มีความแตกต่างกัน เช่น กรณีดื่มสุราจนมีอาการมึนเมาคึกคะนองนำปืนออกมาโชว์เพื่อนและปืนลั่นโดนบุคคลอื่นถึงแก่ความตาย กับกรณีนำปืนออกมาเช็ดเพื่อทำความสะอาดแต่ปืนขัดข้องลั่นโดนบุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ทั้งสองกรณีเป็นการกระทำโดยประมาททั้งคู่ แต่กรณีแรกผู้กระทำได้กระทำการไปไม่เพียงแต่ไม่ระมัดระวังเท่านั้น แต่เป็นการกระทำที่ผู้กระทำรู้อยู่แล้วว่าเป็นการเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น แต่ยังขึ้นกระทำการไปเพราะคิดว่าผลไม่น่าจะเกิดหรือสามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้ผลนั้นเกิดขึ้นได้ ส่วนกรณีที่สองเป็นความประมาทที่ผู้กระทำละเลยในเรื่องของความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติกรรมของวิญญูชน เป็นการกระทำที่ต่ำกว่ามาตรฐานของวิญญูชน ซึ่งจากตัวอย่างทั้งสองกรณียังกล่าวผู้กระทำความผิดไม่ควรต้องรับโทษทางอาญาดูแลกัน

2. ปัญหากฎหมายไทยไม่มีการแยกอัตราโทษให้แตกต่างกันระหว่างผู้กระทำประมาทแต่ละประเภท

การกำหนดอัตราโทษตามกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประมาทจึงอยู่ในฐานความผิดเดียวกัน มีทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ซึ่งโทษจำคุกและโทษปรับไม่มีกำหนดอัตราขั้นต่ำ แม้จะมีการแก้ไขอัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ.2560 ก็เป็นเพียงการแก้ไขโทษปรับให้มีอัตราสูงขึ้นเท่านั้น เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท” จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นว่า เมื่อมีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดโดยประมาท ผู้กระทำความผิดมีอัตราโทษสำหรับการกระทำความผิดดังกล่าวในระดับเดียวกัน แม้การกระทำความผิดเป็นการกระทำความผิดฐานประมาทเหมือนกันแต่ถ้าหากพฤติการณ์ในการกระทำความผิดแตกต่างกันไม่ควรต้องรับโทษทางอาญาแบบเดียวกัน ผู้กระทำประมาทโดยจงใจควรจะได้รับโทษมากกว่าผู้กระทำประมาทธรรมดา เพื่อให้ผู้กระทำความผิดประเภทประมาทโดยจงใจระมัดระวังในการกระทำของตนมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง การกำหนดโทษทางอาญาในการพิจารณาคดีของศาลในประเทศไทยมักจะนำค่าสินไหมทดแทนที่ผู้กระทำความผิดชดเชยเยียวยาผู้เสียหายมาประกอบเป็นดุลยพินิจในการกำหนดโทษทางอาญาคู่ด้วย การกำหนดอัตราโทษดังกล่าวส่งผลให้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพในการยับยั้งความผิดก่อนให้เกิดความไม่เหมาะสมในการบังคับใช้โทษในลักษณะกระทำความผิดโดยประมาท

3. ปัญหาว่าควรนำมาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับกรณีประมาทประเภทใด

การบังคับใช้มาตรการลงโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดโดยประมาทของประเทศไทยเป็นการบังคับใช้โทษจำคุกและโทษปรับเป็นหลัก แม้ปัจจุบันจะมีการนำมาตรการอื่นมาลงโทษแทนการลงโทษจำคุกและโทษปรับ เช่น การคุมประพฤติ แต่ไม่ควรนำการคุมประพฤติ หรือมาตรการการลงโทษอย่างอื่นมาใช้กับกรณีประมาทโดยจงใจ หากมีการแยกประเภทของการกระทำความผิดประมาทโดยจงใจและประมาทธรรมดา ในส่วนกรณีประมาทธรรมดา ควรนำมาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับกรณีประมาทธรรมดา เช่น การคุมประพฤติที่มีประสิทธิภาพ หรือการปรับเป็นพินัย เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบฐานกระทำความผิดโดยประมาท ผู้ศึกษาพบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ

1. จากการศึกษาระเบียบปัญหากฎหมายไทยไม่มีการแยกประเภทของการกระทำความผิดโดยประมาทไว้อย่างชัดเจน

ผู้ศึกษาเสนอแนะว่า กฎหมายไทยควรแยกประเภทของความประมาท กรณีใดเป็นประมาทประเภทจงใจ หรือประมาทธรรมดา เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนาภายในจิตใจของผู้กระทำแต่ละกรณี หากกฎหมายสามารถพิจารณาได้ถึงเจตนาที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำว่าผู้กระทำการจะกระทำความผิด เมื่อผู้กระทำแสดงเจตนาออกมาตามความต้องการ และถ้าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ผู้กระทำก็สมควรที่จะได้รับโทษตามเจตนาและการกระทำของตนเองตามโครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญา ซึ่งหากการกระทำโดยประมาทมีการแยกประเภทเหมือนกับต่างประเทศ อาจส่งผลให้ผู้กระทำ ความผิดเกรงกลัวต่อโทษตามกฎหมาย เกิดความยับยั้งชั่งใจ หรือไม่พลอเลอกระทำความผิดที่จะส่งผลกระทบต่อผู้อื่นหรือต่อสังคม อันส่งผลให้สังคมมีความสงบสุขมากขึ้น ประชาชนในประเทศใช้ชีวิตด้วยความปลอดภัยมากขึ้น

ในการบัญญัติกฎหมายเรื่องการกระทำโดยประมาท ควรมีการกำหนดความผิดของการกระทำที่เป็น การ “ก่ออันตราย” กล่าวคือ กำหนดมาตรฐานการกระทำในกรณีต่างๆ เพื่อเป็นการป้องกันสังคมไว้ให้ผู้กระทำได้แก้ไขระมัดระวังต่อไป อย่างไรก็ตาม ควรมีการแยกระหว่างความประมาทเลินเล่อธรรมดา กับ ความประมาทโดยจงใจหรือประมาทโดยรู้ตัว ออกจากกัน และควรลงโทษตัวผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาจากองค์ประกอบภายในจิตใจของผู้กระทำ ลงโทษผู้กระทำจากเจตนาและลักษณะความร้ายแรงของการกระทำยิ่งกว่าผลจากการกระทำที่เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งผลจากการกระทำนั้นมิได้แสดงถึงจิตใจที่เลวร้ายขึ้นกว่าเดิมของผู้กระทำแต่อย่างใด

ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 บรรทัดสี่ ในเรื่องของการกระทำโดยประมาท ดังนี้ “กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำรู้ว่าตนอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่”

ให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 และมาตรา 291 เดิม โดยให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 291 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และผู้กระทำรู้ว่าการกระทำนั้นเป็นการเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต หรือร่างกายของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนถึงสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

“มาตรา 300 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท”

และให้ยกเลิกความรับผิดชอบจากการกระทำโดยประมาท ตามมาตรา 390

2. ปัญหากฎหมายไทยไม่มีการแยกอัตราโทษให้แตกต่างกันระหว่างผู้กระทำความผิดแต่ละประเภท

การกำหนดอัตราโทษกรณีกระทำโดยประมาท กฎหมายไทยมีการกำหนดอัตราโทษไว้หลากหลาย ทั้งโทษอาญา โทษปรับ รวมถึงมาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา แต่ก็ไม่สามารถลดปริมาณการกระทำความผิดโดยประมาทได้ ทั้งกรณี ขับรถโดยประมาทหรือการกระทำโดยประมาทประเภทอื่นๆ ในทางกลับกัน การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวดและไม่มีประสิทธิภาพยังส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย โดยผู้กระทำความผิดมักจะเข้าใจกันไปว่าการกระทำความผิดประมาทไม่ต้องติดคุก อย่างมากก็รอลงอาญาหรือแค่โทษปรับเท่านั้น ซึ่งโทษดังกล่าวข้างต้น ไม่เพียงพอที่จะควบคุมให้ผู้กระทำโดยประมาทระมัดระวังการกระทำของตนเองแต่อย่างใด

ผู้ศึกษาเสนอแนะว่า กฎหมายไทยควรระบุโทษแก่ผู้กระทำความผิดโดยประมาทให้ชัดเจนว่าประมาทประเภทใดควรได้รับโทษแบบไหน เพียงใด ควรกำหนดอัตราขั้นต่ำไว้เพื่อเป็นมาตรฐานในการลงโทษ เนื่องจากปัจจุบัน แม้จะมีการเพิ่มโทษกรณีกระทำโดยประมาทแต่ก็ไม่ได้ระบุอัตราโทษขั้นต่ำไว้ ส่งผลให้การลงโทษก็ยังคงเป็นการใช้ดุลพินิจเช่นเดิม

3. ปัญหาว่าควรนำมาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับกรณีประมาทประเภทใด

ผู้ศึกษาเสนอแนะว่า กรณีประมาทแบบรู้ตัวหรือประมาทจงใจ ควรให้ผู้กระทำรับโทษทางอาญา เช่น เดิม แต่ในกรณีประมาทแบบไม่รู้ตัวหรือประมาทเลินเล่อธรรมดาควรให้มีการนำมาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับกรณีประมาทธรรมดา เพื่อเป็นการให้โอกาสผู้กระทำที่ไม่ได้มีเจตนาชั่วร้ายภายในจิตใจได้แก้ไขความผิดที่ได้กระทำจากความไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเช่นวิญญูชน และเพื่อให้ผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น โดยมาตรการการลงโทษอย่างอื่น เช่น การคุมประพฤติที่มีประสิทธิภาพ การปรับเป็นพินัยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ.2565 หรือการชำระค่าเสียหายทางแพ่งให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อเป็นการเยียวยาและบรรเทาความเสียหายที่ผู้กระทำได้กระทำขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของความผิด และเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล โดยพิจารณาจากสภาพจิตใจของผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 10, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
พลสยามพริ้นติ้ง (ประเทศไทย), 2551.

คณิต ฌ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2554.

จิตติ ดิงศรัทษ์. กฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 10, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา, 2546.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. มุมมองใหม่ในกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.